

Sygn. akt I Ca 93/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 marca 2019 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Barbara Bojakowska

Sędziowie SSO Elżbieta Zalewska-Statuch

SSO Joanna Składowska

Protokolant sekretarz sądowy Elwira Kosieniak

po rozpoznaniu w dniu 20 marca 2019 roku w Sieradzu

na rozprawie

sprawy z powództwa G. C.

przeciwko T. S.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Łasku

z dnia 11 grudnia 2018 roku, sygnatura akt I C 1172/17

I. zmienia zaskarżony wyrok na następujący:

„1. zasądza od T. S. na rzecz G. C. 500 (pięćset) złotych z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 26 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty,

2. oddala powództwo w pozostałej części,

3. zasądza od T. S. na rzecz G. C. 190,20 (sto dziewięćdziesiąt 20/100) złotych tytułem częściowego zwrotu kosztów procesu,

4. nakazuje pobrać od G. C. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Łasku 139,52 (sto trzydzieści dziewięć 52/100) tytułem częściowego zwrotu nieuiszczonych wydatków,

5. przyznaje adwokat Z. K. wynagrodzenie w kwocie 221,40 (dwieście dwadzieścia jeden 40/100) za udzielenie pomocy prawnej pozwanej z urzędu, które nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Łasku;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. zasądza od T. S. na rzecz G. C. 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

IV. przyznaje adwokat Z. K. wynagrodzenie w kwocie 73,80 (dwieście dwadzieścia jeden 40/100) brutto za udzielenie pomocy prawnej pozwanej z urzędu, w postępowaniu apelacyjnym, które nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Łasku.

Sygn. akt I Ca 93/19

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 11 grudnia 2018 r. Sąd Rejonowy w Łasku oddalił powództwo G. C. skierowane przeciwko T. S. o zapłatę 500 zł z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia oraz obciążył powoda kosztami procesu.

Orzeczenie to zostało wydane w oparciu o następujące ustalenia i wnioski:

W dniu 30 października 2015 r. pozwana T. S. podpisała umowę pożyczki z powodem G. C. na kwotę 673 zł. W umowie zaznaczono, że do wydania gotówki doszło w dniu 30 października 2015 r.

W dniu 10 września 2012 r. wobec pozwanej (...) ds. O. w Ł. wydał decyzję o zaliczeniu jej do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Pozwana jest osobą o obniżonej sprawności intelektualnej na skutek uszkodzenia centralnego układu nerwowego. Zaburzenia w sferze procesów poznawczych wyrażają się upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim. W chwili zawierania umowy pożyczki pozwana nie była w stanie przewidzieć skutków zaciągnięcia takiego zobowiązania.

Pozwana nie pamięta czy otrzymała pieniądze od powoda. Utrzymuje się z emerytury która nie jest wystarczająca na zaspokojenie wszystkich potrzeb.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Rejonowy w Łasku oddalił powództwo.

Powód jako podstawę prawną roszczenia wskazywał na art. 720 § 1 k.c. Strona pozwana podnosiła, że w chwili zawierania umowy pożyczki T. S. nie była w stanie świadomie i swobodnie powziąć decyzję i wyrazić wolę zawarcia takiej umowy. W uzasadnieniu wyroku Sąd powołał się na opinię biegłego z której wynika, że pozwana jest osobą o obniżonej sprawności intelektualnej na skutek uszkodzenia centralnego układu nerwowego, zaburzenia w sferze procesów poznawczych wyrażają się upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim. Tym samym oświadczenie woli złożone wówczas przez pozwaną Sąd Rejonowy uznał za nieważne a samą umowę pożyczki za nie zawartą.

W piśmie datowanym na 16 sierpnia 2018 r. pełnomocnik powoda ograniczył żądanie pozwu do kwoty 500 zł i oparł je na przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że oświadczenia powoda o „ograniczeniu” roszczenia nie można potraktować jako cofnięcia pozwu w trybie art. 203 k.p.c., wobec tego, uznał, iż umorzenie postępowania w tym zakresie nie było możliwe.

W ocenie Sądu Rejonowego w okolicznościach sprawy nie jest zasadnym obciążanie pozwanej obowiązkiem zwrotu kwoty 500 zł.

Dokonując wykładni . 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c. oraz art. 409 k.c., Sąd Rejonowy powołując się na zeznania pozwanej, z których wynika, że utrzymuje się ona wyłącznie z emerytury, której wysokość nie wystarcza na zaspokojenie miesięcznych potrzeb oraz na zasady doświadczenia życiowego uznał, iż otrzymane środki pozwana zużyła na codzienną egzystencję, tak iż obecnie nie jest wzbogacona. Jednocześnie jej stan intelektualny nie pozwala stwierdzić, że powinna była się liczyć z obowiązkiem zwrotu pieniędzy.

Mając to na względzie Sąd Rejonowy uznał, że powództwo nie jest zasadne i przez to je oddalił, oraz uchylił wydany poprzednio wyrok zaoczny.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu orzekł na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (§8 pkt 2 w zw. z § 4 ust. 2 - zastosowano opłatę wyższą w związku z nakładem pracy pełnomocnika, przeprowadzeniem dowodu z opinii biegłego).

O kosztach sądowych orzekł na podstawie art. 113 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Apelację od wyroku wywiódł powód, który zaskarżył go w części dotyczącej kwoty 500 zł, zarzucając mu:

1). naruszenie prawa materialnego art. 409 k.c. w zw. z art. art. 405 k.c. i art. 410 k.c., poprzez nieprawidłowe zastosowanie i przyjęcie, że pozwana zużyła uzyskaną korzyść lub utraciła w sposób, że nie jest już wzbogacona;

2). naruszenie prawa procesowego

- art. 231 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie swobodnej oceny materiału dowodowego i w konsekwencji dokonanie błędnych ustaleń, sprzecznych z zasadami logiki, że z zeznań pozwanej i oświadczenia na k. 28 można wysnuć wniosek, że nie jest obecnie wzbogacona, podczas gdy z wysokości dochodów pozwanej nie sposób wprowadzić założenia, że środki te zostały przeznaczone na codzienną egzystencję,

- § 1, § 2 , § 8 pkt 2 w zw. z § 4 ust 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu z 3 października 2016 r. poprzez jego nieprawidłowe zastosowanie i przyjęcie, że nakład pracy pełnomocnika uzasadniał przyznanie kosztów w wysokości dwukrotności stawki minimalnej.

W konsekwencji podniesionych zarzutów powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie na rzecz powoda kwoty 500 zł z odsetkami ustawowymi od 31 października 2015 r. do dnia zapłaty oraz o zasądzenie zwrotu kosztów procesu za obie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja zasadniczo jest uzasadniona zasługuje prawie w całości na uwzględnienie.

Powód w apelacji zarzucił naruszenie prawa procesowego i materialnego. W związku z takim sformułowaniem zarzutów należało rozpoznać w pierwszej kolejności zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego, gdyż ocena zasadności zarzutu naruszenia prawa materialnego może być dokonana dopiero po stwierdzeniu, że ustalenia stanowiące podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku zostały dokonane prawidłowo, tj. zgodnie z przepisami prawa procesowego.

Odnosząc się do postawionego w apelacji zarzutu naruszenia art. 231 k.p.c. w zw. art. 233 § 1 k.p.c. wskazania wymaga, że dojść do tego naruszenia może tylko wówczas, gdy skarżący wykaże uchybienie podstawowym regułom służącym ocenie wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów, tj. regułom logicznego myślenia, zasadzie doświadczenia życiowego i właściwego kojarzenia faktów. Domniemanie faktyczne przewidziane w art. 231 k.p.c. jest środkiem pozwalającym ustalić określony element stanu faktycznego, konstruowany z uwzględnieniem reguł art. 233 § 1 k.p.c. a tym samym należy do kręgu czynności dotyczących ustaleń faktycznych i oceny dowodów. Nie można dokonać prawidłowego domniemania faktycznego bez ustalenia faktów stanowiących jego logiczne przesłanki. Domniemanie faktyczne jest środkiem dowodowym stosowanym w braku bezpośrednich środków dowodowych. Nie zastępuje jednak dowodu, a zatem prawidłowo skonstruowane domniemanie faktyczne stanowi o określonym fakcie, nie może mieć natomiast charakteru tylko hipotezy (tak m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2017 r., V

CSK 159/16, LEX nr 2269112 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia: 13 kwietnia 2017 r., I UK 144/16, LEX nr 2312491, 3 grudnia 2010 r., I CSK 123/10, LEX nr 818557).

Odnosząc powyższe rozważania do zarzutów apelującego należy zgodzić się z jego zarzutem i wnioskami, że analiza uzasadnienia zaskarżonego wyroku przesądza, że Sąd Rejonowy posłużył się przy rozpoznawaniu sprawy konstrukcją domniemania faktycznego (art. 231 k.p.c.) poprzez przyjęcie, że w związku z niską wysokością dochodów pozwanej oraz pożyczonej kwoty, można wysnuć poprawnie logiczny wniosek, że z pewnością zużyła ona kwotę 500 zł na codzienną egzystencję, a nie na spłatę zadłużenia, czy też uiszczenie opłat związanych z utrzymaniem domu. Nie można zgodzić się z Sądem Rejonowym, że taki wniosek jest zgodny z zasadami logicznego rozumowania. Pozwana posiada stałe źródło dochodów, a sam fakt, że jest ono obciążane egzekucją, nie oznacza, że środki uzyskane z pożyczki przeznaczyła na zakup wyżywienia czy ubrania, ponieważ pozwana otrzymuje miesięcznie kwotę 740 zł już po potrąceniach komorniczych. Nadto pozwana ani jednym słowem, nie wskazała na co faktycznie spożytkowała uzyskaną kwotę pożyczki, zaprzeczając że w ogóle umowę zawierała i pieniądze otrzymała.

W tych okolicznościach przy braku jakichkolwiek dowodów na spożytkowaniem otrzymanej kwoty pożyczki na codzienną egzystencję należało w całości zgodzić się z apelującym, że Sąd Rejonowy czyniąc swe ustalenia bez oparcia w materiale dowodowym dopuścił się naruszenia art. 321 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c.

Trafny był także zarzut naruszenia prawa materialnego, to jest art. 409 k.c. w zw. z art. 405 k.c. i art. 410 k.c.,

W rozpoznawanej sprawie niesporne było na etapie wydawania wyroku, że umowa pożyczki była nieważna i mamy do czynienia z nienależnym świadczeniem, co powoduje zastosowanie art. 410 k.c., zgodnie z którym przepisy o zwrocie bezpodstawnego wzbogacenia stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego. Świadczenie zaś jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany, lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła, lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. Ponieważ zawarta przez strony umowa była nieważna wzajemne świadczenia stron były świadczeniami nienależnymi. Podlegają one zatem zwrotowi. Powód zapłacił na rzecz pozwanej kwotę 500 zł i taką też kwotę pozwana winna zwrócić powodowi.

Trafny okazał się zarzut obrazy art. 409 k.c. Po pierwsze, to na pozwanej spoczywał ciężar wykazania braku aktualności wzbogacenia. Sąd nie był natomiast zobligowany do działania w tym zakresie z urzędu. Po wtóre, pamiętać należy, że od konieczności zwrotu korzyści uwalnia tylko takie zużycie, które nie łączy się z uzyskaniem ekwiwalentu czy też innej korzyści dla majątku wzbogaconego. Wszelkie zatem przypadki wyzbycia się (utruty) korzyści połączone z zaoszczędzeniem sobie wydatków z własnego majątku przesłanki tej nie wyczerpują. Spłata własnego długu, choć prowadzi do wydania części środków pieniężnych składających się przedmiot nienależnego świadczenia, nie wpływa na umniejszenie stanu wzbogacenia, skoro przez zapłatę długu zmniejszyły się pasywa, a tym samym nastąpił wzrost majątku wzbogaconego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2014 r., II CSK 779/13). W konsekwencji powyższych rozważań Sąd Okręgowy uznał, że pozwana pozostaje wzbogacona co do kwoty 500 zł

Nie można jednak zgodzić się z apelującym, że datą wymagalności wierzytelności powódki jest następny dzień po przekazaniu kwoty na rzecz pozwanej, czyli 31 października 2015 r.

W zakresie żądania odsetek Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie stało się wymagalne dopiero po upływie 7 dni od daty doręczenia pozwanej pierwszego wezwania do zapłaty, czyli od 26 grudnia 2015 r., ponieważ powódka otrzymała wezwanie w dniu 18 grudnia 2015 r. Wprawdzie wezwanie to dotyczyło wyższej kwoty, ale już od tego czasu pozwana winna liczyć się obowiązkiem zwrotu powodowi kapitału pożyczki.

Słuszny był także zarzut błędnego ustalenia wynagrodzenia dla pełnomocnika pozwanej z urzędu. Aktywność procesowa pełnomocnika ograniczyła się do sporządzenia dwóch lakonicznych pism procesowych, w tym do zawnioskowania o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego oraz udziału w dwóch rozprawach. W tych okolicznych nie sposób podzielić poglądu Sądu Rejonowego, że nakład pracy pełnomocnika, zważywszy na stan faktyczny sprawy,

który zasadniczo nie był sporny, uzasadniał podwyższenie wynagrodzenie, tym bardziej, że zaniechano aktywności dowodowej w zakresie przesłanki z art. 409 k.c.

Ostatecznie Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił wyrok w części zaskarżonej i zasądził od pozwanej zwrot pobranego kapitału, natomiast oddalił apelację co do daty początkowej odsetek na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach procesu za pierwszą instancję orzekł na podstawie art. 100 zd. 1 k.p.c. obciążając pozwaną częścią poniesionych kosztów procesu stosownie do wygranej, czyli w 60%.

Stosownie do przegranej nakazał pobrać od powoda koszty uiszczone, tymczasowo pokryte przez Skarb Państwa, czyli w 40%.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. obciążając pozwaną kosztami poniesionymi przez powoda w całości, na co złożyła się opłata od apelacji i wynagrodzenie pełnomocnika.

O kosztach nieopłacanej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w obu instancjach orzeczono na podstawie § 8 pkt 2 w zw. z § 4 ust 2 i § 16 ust 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu z 3 października 2016 r.